

APLICAREA DECRETULUI Nr. 83/1949 ÎN JUDEȚUL BIHOR (NOAPTEA MOȘIERILOR)

de

Augustin Țărău

Analiza punctuală a principalelor momente ce marchează procesul de socializare a agriculturii românești scoate în evidență coordonarea dinamicii acestora, evoluției forțelor de stânga, angajate în lupta pentru preluarea puterii de stat. La 24 septembrie 1944, C.C. al P.C.R. a dat publicității *Proiectul de Platformă al Frontului Național Democratic din România*, program ce cuprindea, alături de obiectivele ce decurgeau din *Convenția de Armistițiu*, și revendicări de natură socio-economică menite să atragă simpatia populară. Principalele puncte ale acestuia prevedeau:

- *Exproprierea marii proprietăți de la 50 ha în sus și împroprietărirea cu acest pământ a țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin...;*
- *Procurarea de inventar agricol pentru acești țărani, pe seama marii proprietăți și a statului;*
- *Anularea datoriilor țărănești către bănci și către stat...¹*

Măsurile cu caracter reformator își aveau rădăcinile în seria de directive transmise de la Moscova, cuprinse la rândul lor într-un mai larg program de comunizare a României. Procesul trebuia să se desfășoare de-a lungul a trei etape, prima dintre ele urmând a se derula pe parcursul primilor trei ani (1945–1948) în timp ce următoarele două se întindeau pe câte 5 ani fiecare. Prezentăm în continuare conținutul primei directive, așa cum s-a păstrat în arhivele americane (*Oficiul Serviciilor Strategice*):

- *Desăvârșirea reformei agrare prin confiscarea marilor moșii și ruinarea moșierilor;*
- *Desființarea armatei în forma ei actuală și crearea unei armate noi din diviziile Tudor Vladimirescu și Avram Iancu (ultima este încă în Rusia), ca și din toți ofițerii care activează acum pe teritoriul sovietic;*
- *Lichidarea tuturor băncilor prin atacuri împotriva Partidului Național Liberal, ai căror membri sunt proprietarii celor mai multe dintre ele;*
- *Micile gospodării țărănești trebuie desființate pentru a-i lipsi pe țăranii mici proprietari de pământ, de mașini și de vite. Aceasta va deschide calea spre absorbirea lor în sistemul colectivizat;*
- *Abdicarea regelui și exilul familiei regale;*
- *Suprimarea treptată a firmelor de import-export care fac afaceri cu S.U.A., Marea Britanie și îndreptarea exportului României spre Uniunea Sovietică și țările de sub dominația sovietică;*
- *Suprimarea partidelor istorice prin arestarea,uciderea și răpirea membrilor lor;*

¹ *Scânteia* nr. 6/26 septembrie 1944.

- Crearea unei organizații de poliție, întemeiată pe o miliție populară de tipul N.K.V.D.;
- Îndreptarea populației rurale spre industrie. Dezvoltarea întreprinderilor industriale în România;
- Nici un străin, cu excepția celor din țările de sub influența sovietică nu i se va permite intrarea în România².

După ce, sub presiunea sovieticilor, Consiliul de Miniștri al României a hotărât neparticiparea țării noastre la Conferința de Pace de la Paris, din 12–15 iulie 1947, privitoare la planul de reconstrucție economică a Europei prin eforturi americane (*Planul Marshall*), o nouă directivă răsăriteană venea să bulverseze societatea românească. Aceasta recomanda:

- Trebuie ca reprezentanții opoziției să fie închiși. Se va încerca prin toate mijloacele racolarea acelor opozanți care se bucură de sprijinul populației băștinașe. Dacă nu cedează, trebuie compromiși prin campania de denigrare. Înainte ca ei să se întipărească în conștiința maselor, trebuie lichidați prin așa-numite întâmplări neprevăzute sau închiși sub acuzația de crimă de drept comun. Numai în cazuri cu totul speciale se admit procese politice care vor fi ținute sub acuzația de înaltă trădare;
- În toate organele de guvernământ, respectiv în majoritatea uzinelor, trebuie să avem oameni care conlucrează cu serviciile noastre speciale, fără știrea organelor administrative locale;
- Unificarea organizațiilor de tineret trebuie făcută rapid. De la conducătorii de organizații locale în sus, pe posturile de conducere se vor repartiza oameni desemnați de serviciile noastre speciale;
- Se va acorda o atenție deosebită persoanelor cu capacități organizatorice și cu șanse sigure de popularitate. Acești oameni trebuie cooptați, iar în cazul în care se opun, se va bloca accesul lor la posturi ierarhice superioare;
- Trebuie organizat ca numai acei conducători să fie avansați, care execută impecabil problemele cu care au fost însărcinați și care nu le analizează, depășind cadrul activității lor;
- Politică față de mica gospodărie urmează acest curs, pentru a face gospodăria particulară nerentabilă. Duă aceea trebuie începută colectivizarea. În cazul în care ar interveni o rezistență mai mare din partea țăranilor, trebuie redusă împărțirea mijloacelor de producție, repartizarea lor, concomitent cu creșterea obligațiilor de predare a cotelor. Dacă nici așa nu se ajunge la rezultatul scontat, trebuie organizat ca agricultura să nu poată asigura aprovizionarea cu alimente a țării, astfel ca necesarul să trebuiască acoperit din import;
- Se vor exercita presiuni asupra serviciilor publice, în sensul ca acestea să nu acorde acte doveditoare a proprietății asupra pământului. Actele vor arăta doar calitatea de lot dat în folosință, dar niciodată pe aceea de proprietar a deținătorului;
- Trebuie acordată o mare atenție inventatorilor, inovatorilor (...) dar fiecare invenție trebuie înregistrată cu consecvență la centru. Este permisă realizarea numai a acelor invenții care au aplicabilitate în Industria Minelor sau a celor care au indicațiile noastre speciale. Nu este permisă realizarea acelor invenții care ar asigura creșterea producției de produse finite și paralel cu aceasta, scăderea producției și extragerii de materii prime. Dacă o invenție a devenit cunoscută, trebuie organizată vânzarea acesteia în străinătate, pe valută vest, pe motiv că este prea costisitoare;
- Trebuie extinsă birocrația statului, în cel mai înalt grad, în toate domeniile. Este admisă critica organelor administrative, însă nu se admite nicidecum, scăderea numerică a personalului și nici funcționarea normală a aparatului birocratic;
- Din școlile elementare, de specialitate, dar mai ales din licee și facultăți, trebuie înlăturați profesorii de valoare, care se bucură de popularitate. Locurile lor trebuie să fie ocupate de oameni numiți de noi, având un nivel de pregătire slab sau mediocru. Să se analizeze diferențele

² Ioan Chiper, Florin Constantiniu, *Modelul stalinist de sovietizare a României*, p. 28, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 3/1995.

dintre materii, să fie redusă cantitatea de material documentar, iar în licee să se oprească predarea limbilor latină și greacă veche, a filosofiei generale, a logicii și geneticii;

- Trebuie ca la facultăți să ajungă, cu prioritate sau în mod exclusiv, cei ce provin din cele mai joase categorii sociale, cei care nu sunt interesați să se perfecționeze la nivel înalt, ci doar să obțină o diplomă;
- Se va căuta ca acei care lucrează în diferite funcții, indiferent cât de mici, să fie schimbați și înlocuiți cu muncitori cu cea mai mică pregătire profesională, necalificați;
- Luările de poziție ale conducerii băștinașe pot avea o coloratură naționalistă sau istorică dar acestea nu pot duce la unitate națională³.

Ca urmare a acestor imixțiuni în treburile interne ale țării noastre, în plan politic, economic și social s-au înregistrat o serie de mutații de esență, fidel oglindite în actele de natură normativă ce marchează evoluția sistemului totalitar autohton. Ca o caracteristică a acestora, măsurile de ordin politic se află la graniță cu actele normative menite să le traducă în viață.

Anul 1949 a debutat cu lansarea *Planului General Economic al R.P.R.* (publicat în 1 ianuarie). În acest program economic conducerea P.M.R. a trasat obiectivele ce trebuiau atinse într-o viitoare agricultură socializată. A fost propusă o producție agricolă vegetală care să o întrecă pe cea din anul precedent cu 40%, adică⁴:

la culturi

La cereale	Cu cel puțin 14,5% mai mult
La leguminoase	Cu cel puțin 74% mai mult
La grâu	Cu cel puțin 9% mai mult
La porumb	Cu cel puțin 26% mai mult
La cartofi	Cu cel puțin 76% mai mult
La floarea soarelui	Cu cel puțin 155% mai mult
La sfeclă de zahăr	Cu cel puțin 25% mai mult
La bumbac	Cu cel puțin 480% mai mult
La in și cânepă	Cu cel puțin 104% mai mult

iar în zootehnie

La cabaline	Cu cel puțin 9% mai mult
La bovine	Cu cel puțin 100% mai mult

Pentru obținerea unor astfel de rezultate era necesară dezvoltarea rețelei S.M.T., numărul stațiunilor urmând a fi sporit cu 20 de unități, în timp ce efectivul mașinilor agricole trebuia să-l depășească pe cel din anul 1948 cu 1500 de tractoare și 1100 de batoze. Se pune accent apoi, pe dezvoltarea fermelor de stat cuprinse în A.F.S.M., încât acestea, prin producțiile obținute și implicit prin bunăstarea oferită angajaților lor, să devină ispititoare și să

³ Dragoș Zamfirescu, *Sovietizarea României, o perspectivă geopolitică*, p. 20, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 1/1995.

⁴ Gheorghe Gheorghiu Dej, *Planul General al R.P.R. pe anul 1949*, Editura Partidului Comunist Român, București 1948, p. 30.

determine opțiunea țărănimii în direcția colectivizării⁵. În materialul cu caracter propagandistic, în cauză, liderul comunist se exprima:

„Cine avea interesul să sperie și să înșele țărănimea, falsificând roșul, importanța și condițiunile în care se pot înființa gospodăriile agricole colective? În primul rând aveau interes moșierii, care au fost expropriați și al căror pământ a fost dat țăranilor. Aveau interes în al doilea rând chiaburii – baza reacțiunii la sate – care au ținut totdeauna sub dominație economică pe țăranii săraci și mijlocași, pe care îi specula”⁶.

Evident, mijloacele destinate atingerii finalității propuse puteau fi asigurate numai pe calea unei exproprieri totale a celor două categorii sociale indicate, moșierii și chiaburii. Pentru pregătirea acțiunilor de spoliere a acestora, au fost ordonate o serie de lucrări de monitorizare a proprietăților agricole. În 25 ianuarie 1948 Institutul Central de Statistică a organizat „recensământul agricol al României”. La acea dată, județul Bihor avea următoarea structură agricolă⁷:

(în iugăre)	arabil	fânețe	pășuni	livezi	vii	păduri	neproductiv	total
Plasa Aleșd	29569	18024	23859	980	283	75948	3786	152449
Beiuș	43944	7833	30409	2088	71	110758	4852	199955
Belii	24332	1402	11770	479	6	40542	1674	80205
Ceica	32161	4182	12357	1019	54	32781	2378	84932
Centrală	64230	6840	15975	555	1098	16997	8463	114158
Marghita	54594	8086	13308	1327	2816	30452	3987	114370
Salonta	63033	3233	13437	310	85	2328	4731	87157
Săcuieni	31507	3478	4714	316	4008	3823	5813	35659
Sălard	38995	5084	9382	447	1305	6197	3074	64484
Tileagd	32882	3883	12147	327	560	24963	2669	77431
Tinca	58340	3321	18038	783	45	22818	5239	108584
Vășcău	18319	12467	24470	792	31	64637	2748	123464
3 com. urbane	26495	3083	7266	1421	1700	397	3069	43431
Total general	518401	80916	197132	10844	1182	432641	52483	1301279

În 24 iunie 1948, ignorând informațiile oferite de către camerele agricole din teritoriu, Direcția Circulației Bunurilor Imobile Agricole și Deplasării Populației Rurale din cadrul Ministerului Agriculturii, prin Ordinul confidențial nr. 617884, a solicitat serviciilor agricole județene ca până la 5 iulie să transmită la București datele proprietăților moșierești. Acestea au fost centralizate abia la începutul lunii noiembrie. La nivel național existau 7703 moșii totalizând o suprafață de 1013461 ha, repartizate după cum urmează⁸:

arabil	fânețe	pășuni	vii	livezi	grădini	păduri	bălți	Neproductiv
289333	107128	71509	5964	8886	3620	468622	36295	22104

În județul Bihor au fost identificate un număr de 54 de moșii expropriabile, însumând 3043,28 ha. La scurtă vreme, Camera Agricolă a județului în colaborare cu conducerea locală a P.M.R. au corectat cifra stabilită de minister, adăugând încă 28 de moșii cu o suprafață de 2075,19 ha, așa încât, în preajma declanșării acțiunii de confiscare erau vizate 82 de proprietăți cu o suprafață totală de

⁵ *Ibidem*, p. 32.

⁶ *Ibidem*.

⁷ ANR-DJBh, fond *Sfatul Popular al Regiunii Crișana-Secția Agricolă*, dos. 4/1948.

⁸ Dumitru Șandru, *Decretul 83/1949*, p. 113, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 1/1993.

5118,47 ha.⁹ Dintre acestea numai două prezentau incertitudinii, moșia *Popu Gheorghe* și moșia *Madoș Ștefan*, în sensul că fuseseră culese informații insuficiente cu privire la proprietarilor lor, inventarele bunurilor etc.

**PROPRIETĂȚILE AGRICOLE PROPUSE DE MINISTERUL
AGRICULTURII PENTRU A FI EXPROPRIATE**

Nr.	Proprietatea	Localitatea	Suprafața (în ha)
1	Bartos Adrian	Hodoș	52,86
2	Besenyei Zoltán	Ghiorac	50,00
3	Bica Ludovic	Salonta	60,00
4	Bleier Ernest	Diosig	51,22
5	Boniș Elemer	Cubulcut	54,07
6	Frații Boroș	Popești	52,00
7	Frații Cartiș	Dumbrăvița și Rogoz	50,25
8	Domján Ladislau	Salonta	50,00
9	Domján Ștefan	Salonta	50,00
10	Văd. Farkas Gavril	Ciocaia	50,16
11	Frențiu Iustin	Talpoș	50,00
12	Goldstein Alexandru	Hodoș	50,00
13	Dr. Guga Ionel	Salonta	50,00
14	Dr. Iacob Ioan	Batăr	150,00
15	Ilyes Alexandru	Salonta	51,00
16	Jakabfi Ladislau	Sântandrei	68,72
17	Kabdebo Ștefan	Talpoș	52,60
18	Kallo Emeric	Săcuieni	61,89
19	Frații Kemény	Cudiu	50,00
20	Kenéz Andrei	Salonta	50,00
21	Kiss David	Satubarbă	50,00
22	Konovalof Valeriu	Spinuș	50,93
23	Kovacs Ladislau	Tămășeu	50,00
24	Kubik Francisc	Cotiglet	50,02
25	Lakatos Iuliu	Sânicolau Român	50,00
26	Lakatos Ludovic	Salonta	50,00
27	Dr. Lazăr Alexandru	Talpoș	59,59
28	Lukacs Nicolae	Cenaloș	50,00
29	Mahler Gheorghe	Șișterea	56,34
30	Makai Alexandru	Sântău Mic	59,00
31	Makai Gavril	Sântău Mic	60,00
32	Man Ileana	Margine	50,00
33	Văd. Man Moise	Tăuteu	50,00
34	Mateescu Alexandru	Zecehotare și Groși	56,98
35	Matei Ioan	?	50,00
36	Mărușca Cornelia	Chiraleu	85,00
37	Mișcuța Gheorghe	Avram Iancu	64,00
38	Nagy Carol	Salonta	50,00

⁹ ANR-DJBH, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 411/1949, f. 2-6.

Nr.	Proprietatea	Localitatea	Suprafața (în ha)
39	Neufeld Ladislau	Ciulești	50,21
40	Niște Iacob	Avram Iancu	60,00
41	Papai Ioan	Mădăras	50,00
42	Papszász Carol	Ciocaia	51,14
43	Frații Popescu	Lăzăreni	49,95
44	Reder Oscar	Ciocaia	51,22
45	Stan Gheorghe	Avram Iancu	50,00
46	Steiner Iacob	Chiribiș	63,00
47	Stern Francisc	Tăuteu	66,00
48	Südy Szabolcs	Ciocaia și Cadea	54,07
49	Vád. Szatmári Ștefan	Chiraleu	50,00
50	Teleki Dominic	Mihai Bravu	50,06
51	Tisza Ludovic	Ateaș	50,00
52	Tisza Gheorghe	Ghiorac	100,00
53	Frații Wertheimstein	Ciutelec	51,00
54	Zathureczky Petru	Tețchea	50,00
Total			3043,28

PROPRIETĂȚI PROPUSE DE COMISIA JUDEȚEANĂ PENTRU A FI EXPROPRIATE

Nr.	Proprietatea	Localitatea	Suprafața (în ha)
1	Abația de Sâniob	Sâniob	190,25
2	Baciu Cornel și Baciu Aurel	Tilecuș	52,00
3	Banca Industrială din Oradea	Oradea	70,00
4	Bitter Ștefan	Ant	50,00
5	Blaga Gavril	Călățea	54,00
6	Biserica Reformată	Cauaceu	53,00
7	Episcopia Greco-Catolică	Tulca	87,00
8	Episcopia Ortodoxă	Episcopia Bihor	96,00
9		Tulca	100,00
10	Episcopia Romano-catolică	Oradea	68,00
11		Petreu	229,00
12	Episcopia Unită	Budureasa	66,18
13		Finiș	65,90
14		Holod	21,53
15		Târcaia	185,10
16	Farkas Adorján	Oradea	51,00
17	Gășpar Dănilă	Buduslău	58,00
18	Gârdan Gavril	Călățea	42,00
19	Gârdan Petru	Călățea	43,00
20	Horváth Kiss Iosif	Ant	50,00
21	Frații Klor	Oradea	52,00
22	Mados Ștefan	Ant	50,00
23	Ordinul monahal Premonstratens	Ciocaia	50,08

Nr.	Proprietatea	Localitatea	Suprafața (în ha)
24	Parohia Reformată	Borș	56,00
25	Patruban Nicolae	Urvind	58,71
26	Popa Gheorghe	Ant	52,00
27	Sindicatul Hidraulic	Toboliu	68,00
28	Váradi Mihai	Ciuhoi	56,49
Total			2075,24
Total general			5118,52

Decretul nr. 83/1949 a reprezentat forma normativă care a subsumat întreaga politică dusă de către P.M.R. în direcția destabilizării sectorului agricol românesc pînă la acel moment. În preambulul legii este expusă o notă de fundamentare, cu caracter politic, menită să asigure legitimarea măsurilor întreprinse.¹⁰

Art.1. – Pentru a împiedica acțiunea de sabotare a planului de însămănțări și a producției agricole; Pentru a asigura dezvoltarea agriculturii în Republica Populară Română...

Articolul doi stabilește sfera bunurilor imobile și mobile ce fac obiectul exproprierii:

Art.2. – Trec în proprietatea Statului, ca bunuri ale întregului popor:

a) Exploatările agricole moșierești care au făcut obiectul exproprierii, potrivit legii nr. 187 din 1945 și fermele model, constituite prin efectul aceleiași legi, cu întreg inventarul viu, mort și clădiri, aparținând sau afectate acestor exploatări, indiferent de locul unde se află;

b) Instalațiile agricole și semi-industriale, bunurile și materialele destinate exploatărilor agricole, produsele agricole destinate valorificării, oriunde s-ar găsi depozitate, aparținând exploatărilor moșierești expropriate.

c) Toate creanțele, titlurile, precum și participările și drepturile cuvenite decurgând din activitatea exploatărilor moșierești expropriate;

După cum se poate constata, prin acest articol se lărgeste domeniul de aplicare al legii pentru reformă agrară, emisă anterior, desființându-se pînă și fermele model, constituite în scopul sprijinirii procesului de modernizare a agriculturii. Apoi, prevederile de la lit. b prezintă un periculos caracter de generalitate, încât aplicarea lor în practică a creat o seamă de situații litigioase, deoarece o dată cu utilajul agricol confiscat de la moșieri au fost reținute și multe unelte ale țăranilor angajați în fermele acestora. Alte dificultăți s-au născut și în momentul aplicării normei de la lit. c, întrucât foarte mulți țărani se aflau în postura de creditor ai moșierilor pentru muncile efectuate iar unii au fost deposedați de terenurile cumpărate de curând de la aceștia.

În articolul 3 sunt expuse mai multe excepții de la expropriere:

Art.3. – Nu intră în prevederile decretului de față obiectele de uz personal și casnic, aparținând proprietarilor exploatării expropriate conform art. 1, prepușilor acestora, precum și familiilor lor; alimente din depozitele acestor exploatări, necesare consumului propriu, stabilite prin instrucțiunile Ministerului Agriculturii.

În majoritatea cazurilor, conținutul acestui articol a fost încălcat în totalitate, cei mai mulți dintre membrii echipelor de preluare comportându-se abuziv.

¹⁰ Buletinul Oficial al R.S.R. nr. 2/2 martie 1949.

În economia decretului existau și sancțiuni penale. Astfel, prin articolele 4 și 5 a fost autorizată intervenția forței coercitive a statului. Sunt instituite pedepse cu închisoarea, într-un quantum cuprins între 5–15 ani, în regim de muncă silnică pentru toți cei care ar opune rezistență ori ar împiedica în orice mod buna desfășurare a operațiunilor. Aceste sancțiuni au fost secondate de pedepse complementare de natură civilă, exprimate prin confiscarea averilor potențialilor inculpați. Pentru fapte cu un grad de pericolozitate mai redusă au fost prevăzute pedepse cu închisoare corecțională, cuprinse între 3–12 ani și amenzi de la 25000 de lei până la 200000 de lei. Din punct de vedere procedural, întreg sectorul penal al actului normativ era supus regimului special stabilit prin Legea nr. 351/1945 pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic¹¹.

Ministerul Agriculturii a fost însărcinat cu ducerea la îndeplinire a decretului, dar, în realitate, rolul decisiv a revenit echipelor înarmate ale P.M.R.

Acțiunile de expropriere au fost declanșate în noaptea de 1 spre 2 martie, debutând cu arestarea și transportarea la sediul miliției județene a familiilor moșierilor, desfășurate între orele 24 și 3, și continuând cu inventarierea bunurilor acestora. Textul decretului avea să vadă lumina tiparului abia a doua zi, iar justificarea caracterului ocult al acestuia și a grabei cu care a fost tradus în viață, a venit numai pe data de 3 martie, când în cadrul lucrărilor Plenarei C.C. al P.M.R., Gheorghe Gheorghiu Dej oferea următoarea explicație¹²:

Partidul Comunist din România și-a luat de la nașterea sa sarcina istorică de a realiza alianța între proletariat și țărănime, pentru apărarea țărânimii muncitoare împotriva exploatării muncitorești și capitaliste, pentru smulgerea pământului din mâinile moșierimii și trecerea lui în mâinile celor ce-l muncesc. (...) Partidul Comunist din România a pus la ordinea zilei problema lichidării imediate a proprietății moșierești printr-o reformă agrară democratică.

La plenară a fost stabilită și etapa următoare ce trebuia parcursă în lupta cu „forțele reacționare de la sate” în speță, țărânimia mijlocașă: „*Partidul și guvernul au început să ia măsuri de îngrădire a chiaburimii*”¹³.

De pe urma exproprierii, numai statul a ieșit în câștig, care cu această ocazie a întărit sistemul agriculturii socialiste, cele 500000 de hectare obținute pe această cale nefiind repartizate țărânimii, în ciuda faptului că decretul se definea „*pentru desăvârșirea reformei agrare*”.

Pentru aplicarea uniformă, la nivelul întregii țări, a prevederilor legii, Comisia Centrală pentru Desăvârșirea Reformei Agrare a transmis județelor un

¹¹ Legea nr. 351 din 3 mai 1945 a cunoscut un continuu proces de transformare a conținutului său, aceasta modificându-se în raport de interesele clasei politice. Prin Legea nr. 633/12 august 1946 se modifică art. 63, prin Legea nr. 252/15 iulie 1947 se modifică art. 49, prin Legea nr. 86/11 iunie 1948 se modifică art. 19 și 31, prin Legea nr. 253/21 septembrie 1948 se modifică art. 27, 33, 38, 42, 44, 46, 48, 49, 56, 58, 62, 66 și se abrogă art. 50, 60.

¹² *Rezoluții și Hotărâri ale C.C. al P.M.R. 1948–1950*, Rezoluția Plenarei C.C. al P.M.R. din 3–5 martie 1949, pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărânimia muncitoare și transformarea socialistă a agriculturii, Editura P.M.R., București 1951, p. 87.

¹³ *Ibidem*.

pachet de instrucțiuni. În primul rând a fost reglementată problema constituirii în teritoriu a Comisiilor județene. Redăm conținutul acestei instrucțiuni¹⁴:

- *Comisiile județene trebuie să fie compuse din:*
 - – *secretarul județenei P.M.R.;*
 - – *delegatul sindicatului agricol;*
 - – *prefectul județului;*
 - – *directorul serviciului agricol județean;*
- *Comisiile au sarcina să:*
 - – *dirijarea preluării bunurilor;*
 - – *se îngrijească de declanșarea simultană a operațiunilor de preluare a bunurilor;*
- *Comisiile județene trebuie să înființeze Comisii comunale (în realitate au fost constituite comisii la nivelul fiecărei moșii –n.n.), care au sarcina să asigure paza bunurilor preluate;*
- *Comisia Centrală are obligația să transmită județenelor P.M.R.:*
 - – *un tabel anexă cu bunuri ce trebuiesc confiscate;*
 - – *un tabel anexă cu bunurile ce pot fi lăsate proprietarilor;*
- *Comisia Centrală trebuie să transmită un material cu caracter propagandistic ce trebuie prelucrat cu fărâniea.*

În ce privește materialul propagandistic menționat, acesta avea următoarea formă¹⁵:

1. – *Clasa muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român a antrenat pe țăranii muncitori în lupta pentru preluarea pământurilor de la moșieri, înainte de aducerea la putere de către popor a guvernului democratic Petru Groza, cu toată împotrivirea moșierilor sprijiniți de guvernele cu majoritatea reacționarilor de dinainte de 6 Martie 1945;*
2. – *Reforma agrară s-a făcut într-o perioadă când la cârma statului se mai afla fostul rege, cel mai mare capitalist și moșier, iar în guvern se găseau reprezentanți ai claselor exploatoare (gruparea Tătăreșcu). Aceștia s-au împotrivit cu înverșunare unei exproprieri totale a moșierilor;*
3. – *Prin reforma agrară din 1945, proprietatea moșierească a fost lichidată în mare parte. În mâna moșierilor au rămas totuși însemnate întinderi de pământ și alte bunuri mobile și imobile. Ei au folosit unele portife de scăpare prevăzute de lege ca: înființarea de ferme model etc.;*
4. – *Moșierii expropriați sunt și nu pot fi decât cei mai îndârjiți și înrâiți dușmani ai celor ce muncesc. Ei au sabotat toate măsurile luate de guvern în sprijinul fărânimii muncitoare, semănând panică, neîncredere și dușmănie împotriva puterii de stat a oamenilor muncii;*
5. – *Ei au sabotat în permanență planul de însămânțări, colectările etc. și au lăsat în paragină și degradare exploatarea agricole, lovind astfel în interesele oamenilor muncii. Ei erau cei mai vicleni răspânditori de șvonuri, împânzind lumea satelor cu minciuni care uneori au adus pagube țăranilor muncitori prinși în cursa acestor șvonuri, de ex.: tăieri de vite înainte de recensământ sau înainte de sărbători etc.;*
6. – *Toată averea acestor dușmani ai poporului muncitor a fost strânsă din sudoarea muncitorilor de la orașe și a țăranilor muncitori deopotrivă. Această avere este fructul exploatării nemiloase de zeci și sute de ani a oamenilor muncii de la orașe și sate;*
7. – *Averea strânsă din truda poporului muncitor se întoarce acum în mâinile celor de la care a fost furată. Această avere intră în posesia oamenilor muncii de la orașe și sate, ca bun comun al tuturor celor ce muncesc. Ea trece în proprietatea Republicii Populare Române, a statului nostru care o va administra în folosul și pentru îmbunătățirea traiului celor ce muncesc de la sate și orașe;*

¹⁴ ANR–DJBh, fond *Sfatul Popular al Regiunii Crișana–Secția Agricolă*, dos. 8/1949 (moșia fraților Popescu din Lăzăreni).

¹⁵ *Ibidem*.

8. – *Foloasele pe care le vor trage oamenii muncii de la sate și orașe de pe urma expropriării totale a moșierilor sunt deosebit de mari:*
 a) *În locul exploatărilor agricole moșierești lăsate în paragină, se vor înființa ferme se Stat prospere, utilizate cu mașini și unelte agricole moderne și înzestrate cu semințe și vite de soi, care vor ajuta efectiv fărâniea muncitoare să-și îmbunătățească și mai mult traiul;*
 b) *Producția agricolă a țărilor noastre va crește considerabil, stimulând schimbul de produse între sat și oraș și îmbunătățirea astfel a nivelului de trai al tuturor celor ce muncesc;*
9. – *Exproprierea totală a proprietăților moșierilor și trecerea bunurilor lor în proprietatea Statului se va face din inițiativa Partidului Muncitoresc Român, avangardă a clasei muncitoare și conducătorul tuturor celor ce muncesc la orașe și sate, în lupta pentru o viață liberă și îmbelșugată;*
Acest act reprezintă încă un pas înainte pe drumul întăririi sectorului socialist al economiei noastre, pe drumul construirii socialismului în Patria noastră;
10. – *Exproprierea totală și îndepărtarea din sate a moșierilor dușmani ai poporului muncitor va contribui la întărirea și mai mult a alianței între clasa muncitoare și fărâniea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu Partidul Muncitoresc Român și va înlesni îndeplinirea Planului Economic de Stat pe 1949, atât în agricultură cât și în industrie;*
11. – *Muncitorii agricoli și țăranii săraci, umiliți, înjosiți și exploatați de moșieri, au sarcina de a sprijini activ această acțiune de trecere în proprietatea statului a averilor strănse de jecmănitorii de pe spinarea poporului;*
Țărâniea muncitoare trebuie să dea sprijin larg Miliției Populare și tuturor organelor însărcinate cu paza și conservarea acestor bunuri, veghind cu strășnicie ca nu cumva dușmanii poporului sau cozile de topor să aducă pagube și stricăciuni bunurilor expropriate, prin furturi, dare de foc etc.;
12. – *Uniți prin interesele lor comune de luptă, oamenii muncii de la orașe și sate, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român pășesc încrezători în forțele lor, spre noi și noi victorii pe calea construirii socialismului, pentru un trai mai bun și mai îmbelșugat pentru toți oamenii muncii.*

Comisia județeană pentru desăvârșirea reformei agrare a județului Bihor a fost constituită pe 1 martie 1949, la sediul local al P.M.R., aceasta fiind formată din:

- Jean Ilie – secretarul Comitetului județean al P.M.R.
- Braun Tiberiu – delegatul Direcției Agricole a județului Bihor
- Vereș Alexandru – secretarul Sindicatului Agricol al județului Bihor
- Bejan Aurel – prefectul județului Bihor
- Breban Iosif – director al Direcției Agricole a județului Bihor (numit în lipsă, fiind convocat de către C.C. al P.M.R., la București)¹⁶

S-a trecut apoi la alcătuirea echipelor ce urmau să descindă în teren în vederea punerii în practică a decretului. Redăm în continuare compoziția acestora și structura lor etnică¹⁷:

Delegați	Români	Unguri	Evrei	Ruși
115 delegați ai Comitetului județean Bihor al P.M.R.	38	56	21	–
65 delegați ai P.M.R.	26	25	13	1
71 delegați administrativi	23	35	13	–
46 delegați în comisiile comunale	18	18	9	1
50 asistenți	11	29	10	–
232 „dintre cei mai buni muncitori”	?	?	?	?
72 „tovarăși din activul județean”	?	?	?	?

¹⁶ ANR–DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 509/1949, f.1.

¹⁷ ANR–DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 411/1949, f. 2–6.

Impresionantul dispozitiv de forță a fost apoi repartizat pe echipaje, în funcție de rutele anterior stabilite¹⁸:

Nr.	Plasa	Echipa	Dotare
1	Centrală	11 oameni	2 mașini mici
2	Tinca	17 oameni	1 camion
3	Sălard	39 oameni	1 camion, 1 mașină mică, 1 căruță
4	Ceica	19 oameni	1 camion
5	Salonta	37 oameni	3 camioane
6	Săcuieni	30 oameni	1 camion, 1 mașină mică
7	Marghita	45 oameni	2 camioane, 1 mașină mică
8	Aleșd	?	2 mașini mici
9	Tileagd	?	1 mașină mică

Pentru reușita acțiunilor s-a mai constituit un efectiv de rezervă, compus din 6 subadministatori și 102 asistenți suplimentari, care trebuia sprijinit de un număr neprecizat de muncitori agricoli angajați ai fermelor de stat din zona Săcuieni și Salonta, pentru acoperirea rutelor Cubulcut–Săcuieni, respectiv Cotiglet–Ceica¹⁹. Compoziția etnică a acestui grup era următoarea:

Delegația	Români	Unguri	Evrei	Ruși
6 subadministatori	2	4	–	–
102 asistenți suplimentari	25	64	9	4

Au mai fost mobilizați 625 „de țărani, toți membri de partid”²⁰. Nucleul de bază al activului convocat a fost încartiruit în sediul P.M.R. din Oradea, începând cu orele 12 ale zilei de 28 februarie, restul membrilor prezentându-se în cursul zilei de 1 martie. Tuturor li s-a asigurat hrană rece și a fost rezolvată scoaterea lor, temporară, din producție, cu plata zilelor în care lipsesc de la serviciu. Pentru păstrarea confidențialității operațiunilor ce urmau să se demareze, nu a mai fost permisă părăsirea sediului P.M.R.²¹.

Tot pe 1 martie au sosit în Oradea și delegații organizațiilor de bază ale P.M.R. din cele 74 de comune, unde existau moșii. A fost verificată dotarea „auto”, 43 de camioane și 25 de autoturisme. Dintre ele, 4 camioane și o mașină mică au fost repartizate județului Sălaj. La ora 12, celor prezenți le-a fost prezentată teza, trimisă de la centru, privitoare la desăvârșirea reformei agrare, atât în limba română cât și în cea maghiară²².

Deplasările au început la „ora 6,30 după masă... mașinile au fost mobilizate în altă stradă, de unde veneau una câte una în spatele Partidului (Aleea Gojdu –n.n.),

¹⁸ ANR–DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 411/1949, f. 28.

¹⁹ *Ibidem*, f. 27.

²⁰ *Ibidem*, f. 31–33.

²¹ ANR–DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 509/1949, f. 23.

²² *Ibidem*, f. 23–25.

luând echipa și pornind spre destinația fixată²³. Echipele au fost întărite cu milițieni. Îmbarcarea s-a încheiat la orele 19,30. Cu această ocazie, comandantului Miliției Oradea, maiorul *Togyer Francisc*, i-a fost înmănat „plicul închis” ce conținea ordinul secret prin care i se cerea să-și pună angajații la dispoziția comisiilor comunale de expropriere.

În general, acțiunile s-au desfășurat conform planului prestabilit. Au existat însă și situații neprevăzute care au condus la unele desincronizări: mașina echipei însărcinate cu preluarea moșiei *Kubic Francisc* din Cotiglet s-a defectat pe drum, coproprietarii moșiei *Steiner Iacob* din Chibiriș nu au putut fi reținuți întrucât locuiau la Marghita, echipa trimisă să execute preluarea moșiei *Matei Ioan* din Talpoș a traversat Crișul prin apă, podul fiind distrus etc. Dat fiind caracterul secret al misiunii, milițienii din comuna Hodoș nu au înțeles rostul prezenței delegației sosite pentru a expropria moșia *Teleky Dominic*. Mai mulți săteni au văzut când membri acesteia au intrat în primărie și au crezând că aceștia „l-au ridicat” pe primar, au sesizat imediat miliția, care a trecut la legitimarea lor. Confrunțați cu refuzul acestora, milițienii au cerut sprijinul colegilor lor din comuna vecină, Sălard și au luat legătura cu Biroul Evidenței Populației și cu *județeană de partid*²⁴. Moșierul *Carțiș*, din comuna Rogoz, a reușit să se sustragă arestării datorită miliției locale care l-a înștiințat, înainte cu o oră, despre sosirea delegației²⁵.

Cea mai mare defecțiune a fost provocată de comandantul miliției. Acesta nu a luat în serios indicațiile trasate de către partid, încât la ora declanșării operațiunilor dormea acasă:

„... în toiul luptei de clasă ce se ascute, actul istoric de lichidare ca clasă a moșierimii nu a fost înțeles de comandantul miliției jud. Bihor, dând dovadă în activitatea sa de o elementară lipsă de datorie și răspundere (...) lipsind miliția de comandă tocmai când operațiunile începeau pe teren”²⁶.

Ajuns la sediul miliției, comandantul a întocmit în mod superficial evidența moșierilor arestați, a cules informații direct de la aceștia și a cerut date suplimentare prin intermediul telefonului încalcând astfel regulile conspirației. Pentru toate aceste abateri, el a fost supus criticii în cadrul ședinței de analiză a județenei de partid:

„La miliție nu s-a întocmit evidențele nominale de moșierii și familiile acestora, cari în ziua de 2 Martie 1949 au fost transportați dela reședința miliției la gară pentru a fi transportați la diferite destinații în șară (...) comandantul miliției Bihor discută la telefon lucrările comisiei județene pe baza informațiilor luate dela moșierii expropriați cari se găesc în localul miliției. Această atitudine dovedește un spirit de împăciuire față de dușmanul de clasă”²⁷.

Comportamentul său a lăsat de dorit și atunci când a fost chemat în fața secretarului de partid:

„... în loc să recunoască greșala sa, s-a comportat nedisciplinat, părăsind biroul secretarului județean P.M.R., trântind ușile...”

²³ *Ibidem*.

²⁴ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 508/1949, f. 84.

²⁵ *Ibidem*, p. 86.

²⁶ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 509/1949, f. 2.

²⁷ *Ibidem*.

PERSOANE DEPORTATE²⁸

Nr.	Numele deportatului	Calitatea	Domiciliul	Localitatea de deportare
1	Barcsai Iuliu	Moșier	Oradea	Adjud
2	Barcsai Margareta	Soție	Roșiori	
3	Barcsai Eva	Fiică		
4	Teleki Dominic	Moșier		
5	Teleki Elisabeta	Soție	Țețchea	
6	Záthurecki Petru	Moșier		
7	Záthurecki Elisabeta	Soție		
8	Záthurecki Sofia	Fiică	Diosig	Beclean
9	Vancea Margareta	Moșieră		
10	Vancea Alexandru	Fiu		
11	Vancea Lidia	Soție		
12	Vancea Comelia	Fiică	Marghita	Bistrița Năsăud
13	Kiss Adolf	Moșier		
14	Kiss Minerva	Soție		
15	Kiss Gabriela	Fiică	Salonta	Bistrița Năsăud
16	Nagy Endre	Administrator		
17	Nagy Ilona	Soție	Ghiorac	Dej
18	Besenyi Zoltán	Moșier		
19	Besenyi Gheorghe	Frate	Diosig	Dej
20	Blaer Ernő	Moșier		
21	Domián Ștefan	Moșier	Salonta	
22	Domián Iuliana	Soție		
23	Domián Ștefan	Fiu	Salonta	
24	Domián Iuliana	Fiică		
25	Domián Alexandru	Fiu		
26	Domián Ladislau	Moșier	Salonta	
27	Domián Margareta	Soție		
28	Domián Ladislau	Fiu		
29	Domián Margareta	Fiică		
30	Domián Zoltán	Fiu	Tămășeu	
31	Kovács Ladislau	Moșier		
32	Kovács Maria	Soție		
33	Lukács Ernest	Moșier	Cenaloș	
34	Lukács Irina	Soție		
35	Lukács Ildikó	Fiică		
36	Varodi Mihai	Moșier	Ciuhoi	
37	Varodi Elisabeta	Soție		
38	Iby Francisc	Administrator	Ciocăia	
39	Iby Gabriela	Soție		
40	Jarca Iosif	Moșier	Tria	Făgăraș
41	Jarca Maria	Soție		

²⁸ ANR-DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos 411/1949, f. 44-48.

Nr.	Numele deportatului	Calitatea	Domiciliul	Localitatea de deportare
42	Jarca Elisabeta	Fiică		
43	Jarca Pavel	Fiu		
44	Jarca Gavril	Fiu		
45	Jarca Ana	Noră		
46	Dr. Borșoș Geza	Moșier	Popești	Gheorghieni
47	Borșoș Iuliana	Soție		
48	Bartha Alexandru	Administrator	Leș	Gherla
49	Bartha Maria	Soție		
50	Bartha Alexandru	Fiu		
51	Bartha Ștefan	Fiu		
52	Bartha Elisabeta	Fiică		
53	Katz Iuliu	Moșier	Marghita	Jibou
54	Katz Edith	Soție		
55	Lakatos Ludovic	Moșier	Săcuieni	Miercurea Ciuc
56	Lakatos Maria	Soție		
57	Bica Ludovic	Moșier	Oradea	Odobești-Putna
58	Bica Irina	Soție		
59	Văd. Fildan Irina	Soacră		
60	Mateoc Petru	Fin		
61	Kallo Emeric	Moșier	Săcuieni	Odorheiu-Secuiesc
62	Kallo Susana	Soție		
63	Kallo Iosif	Frate		
64	Kallo Ladislau	Frate		
65	Kallo Elisabeta	Noră		
66	Kallo Elisabeta	Nepoată		
67	Szabo Victor	Ginere		
68	Szabo Iolanda	Fiică		
69	Szabo Augustin	Nepot		
70	Szabo Georgeta	Nepoată		
71	Văd. Illes Alexandru	Moșieră	Salonta	
72	Papai Ioan	Moșier	Salonta	
73	Papai Rozalia	Soție		
74	Goldberger Ignăț	Moșier	Marghita	Râmnicu Sărat
75	Goldberger Ileana	Soție		
76	Goldberger Iudith	Fiică		
77	Dr. Lazăr Alexandru	Moșier	Chișineu Criș	
78	Niște Iacob	Moșier	Avram Iancu	
79	Niște Maria	Soție		
80	Steiner Andrei	Moșier	Marghita	
81	Pollak Ștefan	Cumnat		
82	Pollak Clara	Soție		
83	Kemény Tiberiu	Moșier	Salonta	Reghin
84	Kemény Hildá	Soție		
85	Popa Gheorghe	Moșier	Ant	Sebeș-Alba
86	Stan Gheorghe	Moșier	Avram Iancu	
87	Stan Dumitru	Nepot		

Nr.	Numele deportatului	Calitatea	Domiciliul	Localitatea de deportare
88	Kenéz Andrei	Moșier	Oradea	Sfântu Gheorghe
89	Kenéz Ileana	Soție		
90	Kenéz Andrei	Fiu		
91	Máhler Gheorghe	Moșier	Șișterea	Sibiu
92	Máhler Ana	Soție		
93	Popescu Silvia	Moșieră	Lăzăreni	
94	Popescu Maria	Moșieră		
95	Mărușca Constantin	Moșier	Borod	
96	Mărușca Cornelia	Soție		
97	Matei Ioan	Moșier	Talpoș	
98	Matei Floare	Soție		
99	Frențiu Ana	Soție	Talpoș	
100	Makai Gavril	Moșier	Santău Mic	Târgu Secuiesc
101	Makai Iolán	Soție	Santău Mic	Târgu Secuiesc
102	Makai Alexandru	Moșier	Santău Mic	
103	Makai Susana	Soție		
104	Makai Alexandru	Fiu		
105	Makai Ernő	Fiu		
106	Makai Ladislaw	Fiu		
107	Reder Oscar	Moșier	Săcuieni	Târgu Mureș
108	Reder Helga	Soție		
109	Beicu Nicolae	Moșier	Cotiglet	
110	Beicu Maria	Soție		
111	Papszász Ludovic	Moșier	Ciocăia	
112	Papszász Ștefania	Soție		
113	Papszász Carol	Fiu		
114	Horváth Catalina	Fiică		
115	Horváth Gheorghe	Ginere		
116	Bartos Adorián	Moșier	Hodoș	
117	Bartos Maria	Soție		
118	Juricskai Iudit	Cumnată		
119	Tiszá Gheorghe	Moșier	Ghiorac	
120	Vecaș Elisabeta	Concubină		
121	Goldstein Alexandru	Moșier	?	
122	Farkas Lorand	Moșier	Ciocăia	
123	Farkas Barbara	Soție		
124	Farkas Maria	Fiică		
125	Văd. Farkas Gavril	Mamă		
126	Lainyok Ioan	?	Tăuteu	
127	Stern Iuliu	Moșier		
128	Stern Margareta	Soție		
129	Stern Gheorghe	Fiu	Ciocăia	
130	Dr. Südi Tibor	Moșier		
131	Südi Irina	Soție		
132	Horváth Vasile	Cumnat		

Nr.	Numele deportatului	Calitatea	Domiciliul	Localitatea de deportare
133	Szabo Emeric	Moșier	Arpășel	
134	Szabo Susana	Soție		
135	Szabo Emeric	Fiu		
136	Szabo Zoltan	Fiu	Spinuș	
137	Titz Alfred	Chimist		
138	Konovalov Valeriu	Moșier		
139	Konovalov Marta	Soție		
140	Konovalov Ivan	Fiu	Marghita	
141	Man Nicolae	Moșier		
142	Văd. Szatmári Gabriela	Moșieră		
143	Văd. Szatmári Gizela	Moșieră	Cubulcut	
144	Boniș Francisc	Moșier		
145	Boniș Maria	Soție		
146	Boniș Francisc	Fiu		
147	Boniș Nicolae	Fiu		
148	Văd. Boniș Elemer	Mamă		
149	Boniș Ileana	Fiică		
150	Boniș Lili	Fiică		

Nu au fost reținuți și transportați la sediul miliției din Oradea:

1	Nagy Carol	Moșier	Salonta	Plecat la Timișoara
2	Soția lui Popa Gherghhe	Soție	Ant	Plecați la Beiuș
3	Popa Octavian	Fiu		
4	Popa Tatiana	Fiică		
5	Popa Eugen	Fiu		
6	Soția lui Stan Gheorghhe	Soție	Avram Iancu	Plecată la Arad
7	Frențiu Iustin	Moșier	Talpoș	Plecat la Arad
8	Văd. Domián Susana	Mamă	Salonta	În vârstă de 84 de ani, bolnavă și netransportabilă, a fost ridicată de la domiciliul și lăsată în grija unor rude
9	Văd. Veturia Carțiș	Moșieră	Rogoz	În vârstă de 64 de ani, grav bolnavă și netransportabilă a fost ridicată de la domiciliu și lăsată în grija fiului ei, Carțiș Liviu din Oradea
10	Carțiș Salvator	Fiu		Dispărut

După contactarea factorilor locali de decizie și a membrilor organizațiilor P.M.R., șeful fiecărei delegații a trecut la prelucrarea unor materiale propagandistice referitoare la desfășurarea campaniei de însămânțări, îndeplinirea planului economic general și viitoarea salarizare a muncitorilor agricoli. Măsura a fost menită să mascheze motivul real al prezenței echipelor.

În jurul orelor 24, în sediile primăriilor au rămas grupuri restrânse, de câte 7–10 țărani, oameni de încredere ai partidului, primarul și milițienii, cărora li s-a prezentat planul de acțiune. Sugestiv pentru ilustrarea acestui moment este raportul întocmit de Bárány Emeric, conducătorul delegației însărcinate cu preluarea moșiei din Santăul Mic²⁹:

„Pela ora 23 când seminariul se ținea în plin, eu și secretarul organizației am ieșit din sală și am început să interesez după situația depe teren având grijă să nu cumva să poată ghici secretarul că despre ce este vorba. Am spus că pentru a merge și mai bine campania de însămânțare, am nevoie de 10–12 tovarăși (...) am arătat că dela 23 August până acum, ce mari pasuri am făcut conducerea P.C.-ului și mai târziu a P.M.R.-ului și acum iar am sosit la un moment când facem un pas hotărâtor spre socialism în țara noastră (fără să spun despre ce este vorba). ...Am atras atenția lor de a nu murdări mâinile lor cu nimic, chiar de a nu murdări cinstea partidului. Tot în acest timp, atrăgând atențiunea lor că oarecare abatere dela această linie va fi pedepsit conform legii în vigoare, adică cu moartea”³⁰.

În jurul orei 3 grupele de activiști, însoțite de milițieni și de țărani selectați au descins la domiciliile moșierilor. Acțiunile lor au creat panică în rândul familiilor celor vizați și au trezit suspiciuni și temeri printre țărani de rând. Pentru a reconstitui cât mai fidel atmosfera, prezentăm un colaj extras din rapoartele întocmite cu această ocazie. Astfel, asaltul conacului din Santău Mic, a fost susținut de două echipe înarmate ai căror componenți, după ce în prealabil s-au postat la ușile și ferestrele clădirii, au dat buzna înăuntru³¹:

„moșierul a eșit cu lampa în mână, tremurând (...) Cele trei feciori între timp îmbrăcate, au fost transportați cu o mașină urmărind cu un milițist la Oradea, iar părinții lor împreună cu familia cealaltă cu echipajele lor au fost transportate într-o căruță mare, urmăriți cu doi milițiști tot la Oradea, în edificiul Miliției Centrale”³².

În Salonta, la preluarea moșiei Lakatoș Ludovic, soția acestuia a leșinat în momentul în care a fost somată să deschidă ușa, „... deschide pentru că te caută dela Partidul Comunist!”³³. O situație similară a fost trăită și de soția moșierului Pápai Ioan:

„Am trecut întreaga echipă pe altă stradă, intrând prin grădini, iar doi au stat la poartă (...) soția lui Pápai a deschis ușa, s-a intimidat când ne-a văzut și vroia să strige, dar am molcomit-o”³⁴

În comuna Avram Iancu, membrii echipei au fost confunțați de către moșierul Stan Gheorghe cu bandă de hoți:

„... moșierul Stan Gheorghe, care nepunând nici o rezistență a deschis ușa și ne-a vorbit. La început a crezut că suntem hoți și vrem să-I facem rău...”³⁵.

La moșia Bica Ludovic, din Tinca, pentru că moșierul nu se afla la domiciliu, a fost ocupată casa soacrei sale, văduva Fildan. Aceasta nu a vrut să deschidă decât după ce a fost amenințat că i se va sparge ușa³⁶:

„La 2,45 am trimis un membru de Partid și un ostaș milițist să plece prin dosul grădinii lui Bica care trebuia să ajungă la locul destinat, de să poată observa orice mișcare din curte, fără a fi observați, chear în momentul în care noi vam bate la geam”³⁷.

²⁹ ANR-DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 508/1949, f. 2.

³⁰ A fost păstrat limbajul textului original.

³¹ ANR-DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 508/1949, f. 2.

³² A fost păstrat limbajul textului original.

³³ ANR-DJBh, fond Comitetul jud. Bihor al P.C.R., dos. 508/1949, f. 62.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem, f. 101

³⁶ Ibidem, f. 20

³⁷ A fost păstrat limbajul textului original.

Acolo unde proprietarii nu au fost găsiți acasă, au fost arestate rude lor, administratorii fermelor și chiar angajații acestora. De la moșia Okány, din Cauaceu, au fost ridicați alături de moșier și cei șapte copii ai săi, cu toate că erau căsătoriți și aveau gospodăria propriei³⁸:

„...și la ora 2 (două) noaptea am început să arestăm toate aceste 7 (șapte) copii a moșierului, așa pe rând, luând fiecare casă și îl puneam în mașina mare, ca la ora 4,30 a pornit mașina cu 22 persoane împreună cu miliția a plecat la Oradea”³⁹

Împreună cu Pollák Clara și Ștefan, de la ferma Steiner Jácob din Chiribiș, au fost ridicați și coproprietarii Steiner Andrei, Ghenuth Lazăr și Weisz Eva, care locuiau în Marghita⁴⁰. De la moșia Goldberger Isac, din Abram, au fost ridicate „ajutoreasa și o copilă de 3 ani” singurele care se mai aflau la conac⁴¹. Moșierul Nagy Carol din Mădăras nu a fost găsit la domiciliu, motiv pentru care a fost arestat fratele său din Salonta⁴². În locul moșierului Mișcuța din Avram Iancu, a fost ridicat administratorul fermei „codița de topor, Stan Dumitru, a fostului moșier”⁴³, din autobuzul cu care se întorcea de la Arad. Vancea Alexandru din Ianca a fost arestat în târgul de vite al comunei Diosig, după ce, în prealabil au fost reținute soția acestuia, Margareta, și fiicele Liza și Cornelia⁴⁴. Din comuna Talpoș au fost ridicate soția și fiica moșierului Frențiu Iustin deoarece acesta se afla la Arad, „... moșierul s-a prezentat de bună voie a doua zi” cerând să fie deportat împreună cu ai săi⁴⁵. Tot din Talpoș fost au ridicați „logofătul și amanta lui”, adică administratorii fermei Dr. Iacob⁴⁶.

BILANȚUL OPERAȚIUNILOR LA DATA DE 2 MARTIE 1949

Numărul comunelor în care au existat moșii		90
Numărul conacelor indicate de Ministerul Agriculturii	Cu inventar	63
	Fără inventar	23
Numărul moșiilor indicate de Ministerul Agriculturii	Câte s-au încadrat	53
	Găsite în plus	27
	Total general	80
Suprafața terenurilor expropriate (în hectare)	Arabil	3194,17
	Fânețe	200,87
	Pășuni	334,98
	Vii	147,98
	Livezi	42,81
	Curți	31,38
	Grădini	5,90

³⁸ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 508/1949, f. 39.

³⁹ A fost păstrat limbajul textului original.

⁴⁰ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos 508/1949, f. 39.

⁴¹ *Ibidem*, f. 40.

⁴² *Ibidem*, f. 52.

⁴³ *Ibidem*, f. 54.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 65.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 93.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 100.

		Eleștee	134,97
		Neproductiv	268,16
		Total	4461,17
		Păduri	5902,03
		Total general	10363,20
Animale preluate		Boi	111
		Vaci	259
		Cai	165
		Oi	642
		Porci	1037
		Total general	2214
Persoane reținute	moșieri	Capi de familie	68
		Membri	122
		Total	190
	administratori	Capi de familie	8
		Membri	17
		Total	25
Persoane neridicate fiind bolnave		Moșieri	–
		Administratori	5
Persoane plecate de la domiciliu		Moșieri	4
		Administratori	–

Rapoartele ședințelor Comitetului județean al P.M.R. scot în evidență o altă serie de nereguli constatate o dată cu desfășurarea evenimentelor. Câțiva moșieri au arendat sau vândut, cu încălcarea legii, suprafețe de terenuri agricole ori și-au partajat moșiile cu fii lor. Moșierul Popescu din Lăzăreni, având pregătire juridică, a avut grijă să împartă moșia copiilor săi, de natură ca aceasta, prin dimensiunile realizate să nu poată fi încadrată în cerințele Decretului nr. 83/1949. În aceste condiții, moșia a fost expropriată cu înfrângerea legii, chiar dacă descendenții acestuia au făcut apel la consultarea judecătorului de carte funciară al Judecătoriei de Ocol din Ceica⁴⁷. Administratorul fermei Roxin din comuna Leș a vândut, în lipsa moșierului care era întemnițat fiind fost liderul Partidului Național Țărănesc din Bihor, 39 de iugăre sătenilor. Preluarea moșiei a generat revolta țăranilor respectivi, îngrijorați de noua întorsătură a lucrurilor⁴⁸. Aceeași situație a fost întâlnită în comuna Spinuș, unde moșierul Nayfeld Ladislau a vândut încă din anul 1947 întreaga cotă de 50 ha rămasă în urma exproprierii suferite prin reforma agrară și edificiile fermei, țăranilor din sat⁴⁹. Ferma Dr. Greavu Aurel a fost ocupată din anul 1946 de către țărani, fostul pretor al plasei Salonta fiind întemnițat⁵⁰. Moșierul Mahler din Șișterea a vândut și el pământul sătenilor din Burzuc⁵¹. În Sălard, preluarea moșiei Neufeld Leopold a fost

⁴⁷ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 509/1949, f. 2.

⁴⁸ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 508/1949, f. 19.

⁴⁹ ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 509/1949, f. 18.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

contestată de țărani, 176 dintre aceștia fiind omiși de la împrăștierea anterioară⁵². La ferma Jakabfy din Sântandrei au fost constatate cele mai mari nereguli. Aici o seamă dintre factorii de decizie din stafful politic local, exploatând poziția lor socială, și-au organizat o microfermă proprie. Cu ocazia operațiunilor de expropriere au fost găsite 93 de porci, 2 boi, 2 bivolițe, o vacă și 53 de găște; un tractor, o semănătoare, o grapă, un car, 153 de unelte; 4500 kg de borceaș, 10000 kg de paie de grâu, 1000 kg de paie de seară, 1000 kg de paie de ovăz, 3000 kg de paie „de maiu”, 120000 kg de cânepă neprelucrată, 10000 kg de cartofi; 26,5 iugăre însământate cu grâu de toamnă și 10,5 iugăre cu seară⁵³. În urma anchetei desfășurate de partid, toate aceste bunuri s-au dovedit a fi ale grupului format din Czeller Ludovic – directorul Securității Regionale Oradea și ale lui Birtaş Gavril – fostul inspector regional al Siguranței Oradea și acum directorul Direcțiunii Generale a Securității Poporului din cadrul M.A.I.⁵⁴. În urma reverificării inventarului, valoarea acestuia s-a diminuat considerabil. Au fost identificate acum numai 11 vaci și 13 porci, aflate ilegal în patrimoniul fermei. Vinovat a fost găsit în cele din urmă directorul Penitenciarului Oradea, Nemeș Iosif, cel mai mic în funcție dintre cei implicați.

În ce privește bunurile de valoare confiscate, bijuterii și alte valori, acestea au fost acumulate în două lăzi și depuse la Banca Națională. Prima ladă conținea 4 kg de aur și cea de a doua 60 de kg de argint⁵⁵.

Obiecte de preț	Cantitatea
Ceasuri bărbătești de aur	24
Ceasuri de damă de aur	26
Ceasuri bărbătești de argint	5
Ceasuri de damă de argint	1
Brățări de aur	24
Brățări de argint	7
Broșe cu briliante	6
Broșe de aur cu pietre diferite	13
Broșe de argint	5
Inele cu briliante	21
Inele de aur cu piatră	42
Verighete de aur	20
Inele de argint	3
Perechi de cercei cu briliante	10
Perechi de cercei cu pietre diferite	21
Perechi de cercei de argint	2
Lănțișoare de aur	35
Lănțișoare de argint	7

⁵² ANR-DJBh, fond *Comitetul jud. Bihor al P.C.R.*, dos. 509/1949, f. 75.

⁵³ *Ibidem*, f. 11.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 18.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 21.

Obiecte de preț	Cantitatea
Medalioane de aur	18
Medalioane de argint	1
Cruciulițe de aur	5
Cruciulițe de argint	3
Monede de aur	4
Monede de argint	698
Monede de argint diferite	1121
Obiecte de argint diferite	132
Lănțișoare de argint	9
Ace de cravată de aur	1
Nasturi de manșetă de aur	9
Poșete de argint	2
Bancnote ungurești	2
dolari	201
Lanțuri de aur cu medalie	4
Tabachere de argint	10
Port-țigarete de argint	6
Monograme de argint	1
Bani numerar	278848 lei
Lornete de aur	1
Lornete de argint	1
Mărțișoare de aur	2
Dinți de aur	22
Bucăți de aur spart	9
Coliere cu piese japoneze	3
Jachete de argint	2
Pudriere de argint	3
Pipă cu inel de aur	1
Piaptăn argint	1
Brilant	1
Piaptăn de argint	1
Obiecte diferite de aur	3
Obiecte diferite de argint	6
Costume bărbătești	3
Costume femeiești	9
Palton bărbătesc	1

Zusammenfassung

In vorliegender Abhandlung wird eine unter der (wichtigen) hauptsächlichen Etappe des Abschaffungsprozess des groß privaten Agrarbesitzum untersucht; beziehungsweise, die bei der Nacht 1 gegen 2 März 1949, ausgelösst. Die Kommunistischen Behörden hatten in ihrer Strategie auch eine Richtlinie, die auf die Abschaffung des Agrareigentums so ausgerichtet wordwn ist, dosselbe nur in einigen jahren Kollektiviert werden könne. Dergleichen wurde einerster schritt in 1945 unternommen, wenn das Gesetz der Agrarreform erlossen wurde. Der in dieser Abhandlung beschreibende Follspiegelt die zweite Etappe (Phase) des vorgangs, dann wenn das gutscherrliche Eigentum vollständig obgesohfft.

In Abhanlung, werden das Gescht die Grundlig dieser doßnohme gebildet hot. Richtlinien N.K.V.D. welche dieselbe generiert haben; der Art der Organisierungsweise der Anwerdung des Dekretes 83 und auch ein Bild des werlanfs der Hanhungen dorgestellt. Ebenfalls werden die Aspekten mit Bezug auf die ethnische Zusammensetzung der Sturmmonnschoften statistisch dargelegt, das Auß mass der Enteignung und die der Deportationen beschrieben.